

# حکاکی و چاپ چوب

- حکاکی و چاپ چوب
- پروین هائی طبانی
- نشر بشارت



ایرانی با تمسک به این روش، سعی در پنهان داشتن خمیرمایه نامرغوب سفالینه‌های خود داشته است. پس از توصیف مفصل سفال دوره (عباسیان) توضیحی کوتاه راجع به چگونگی استقرار «سامانیان» در ایران می‌خوانیم. در این وجیز شهرهای گرگان، ری و نیشابور به عنوان مراکز سفالگری معرفی می‌شوند. در بررسی بخش مربوط به «سلجوقیان» ظروف نازکی معرفی می‌شود، که سفالگر ایرانی در ساخت خمیر آن از درصد بالایی از سیلیس استفاده می‌کند. به همین دلیل باز نظریه خارجی‌ان راجع به الگوبرداری از هنر سفالگری چینی مطرح می‌شود. همزمان که مراکز شهری چون ری، کاشان، ساوه و گرگان به ساخت آثاری با خمیر جدید اقدام می‌نمایند، در مراکز روستایی مانند زنجان، نیشابور و آمل سفالگران با روش‌های سنتی از جمله کنده کاری، قالبی، نقشدار و لعاب گلابه به تولید سفال مشغول می‌باشند. در پایان این بخش می‌خوانیم: «در این دوره سفال‌سازی چه از حیث ساخت و طرح، و چه از لحاظ ظرافت و تنوع نقش، به نهایت پیشرفت و والاترین درجه خود در ایران رسید، ولی با کمال تأسف در اوایل قرن هفتم ه. ق با حمله مغول‌ها، نمونه‌های آن از بین رفت.»

بررسی آثار «عصر مغول» با افسوس درونی نویسنده همراه است که معتقد است: صنعت سفالگری علی‌رغم حضور مخرب مغول‌ها رونق خود را حفظ می‌کند و شهرهایی چون سلطان آباد (اراک کنونی)، ساوه و کاشان به این امر اشتغال داشته‌اند. در این دوره با وجود «جاده ابریشم» خبر از حضور کارگران و هنرمندان چینی در خدمت ایلخانان می‌دهد. با این همه و با توجه به رونق نگارگری براساس ادبیات ایرانی و حضور هنرمندانی چون «کمال‌الدین بهزاد» و نوادگان هند دوست تیمور گورکانی، نویسنده معتقد است که صنعت سفالگری این دوره آن چنان که باید شناخته شده نیست.

پس از دوره مغول‌ها، بررسی آثار سفالین عصر «صفویه» نشاط نویسنده را بازمی‌گرداند. البته این دوره بیش از آنکه به بررسی آثار اختصاص داشته باشد، به نظریات مستشرقین حاضر در بارگاه صفوی اختصاص می‌یابد. البته نویسنده از این نظریات سعی در تأیید شکوه و جلال هنر عصر صفوی دارد.

«دوران بعد از صفویه» عنوان بخش پایانی فصل پنجم است، که بسیار مختصر با همان افسوس درونی، به افول روزافزون هنر ایرانی می‌پردازد و بررسی چندانی راجع به سفالگری و آثار سفالین ندارد، بلکه صرفاً به فهرست نقوش به کار رفته در سفالینه‌ها و چند مرکز عمده سفالگری اشاره می‌شود.

فصل ششم، آخرین قسمت کتاب به لحاظ نوشتاری است (البته بدون در نظر گرفتن قسمت‌های ضمیمه مثل توضیحات و کتابشناسی و...) در این فصل که در واقع طولانی‌ترین قسمت کتاب است به منظور توصیف «انواع سفال شهرهای ایران باستان» سه محور کاری ارائه می‌شود. به این ترتیب:

- الف. حفاریات باستان‌شناسی و نتایج آن.
- ب. تزیینات، اشکال، رنگ‌ها و مضمون‌های ویژه و.

هنرهای تصویری بوده است و حکاکی تصاویر کتاب، رویدادی بود که در اواخر قرن پانزدهم رخ داد و عاملی عمده در جهت تکامل این هنر در اروپا شد. البته آنچه روشن است اصول کار در این روش در همه نقاط دنیا یکی است اما مواد و ابزار مورد استفاده متفاوت است.

در بخش دوم و تحت عنوان چوب و کاغذ، مباحثی چون مصرف چوب در ادوار قدیم، شناخت چوب‌های سخت و نرم، تاریخچه کاغذسازی، کاغذهای دست ساز و... مورد بررسی قرار گرفته است. سپس به آشنایی با کارگاه ابزار و تجهیزات و نیز شناخت و اجرای شیوه‌های حکاکی و چاپ چوب اختصاص یافته و به این نکته اشاره شده که این نوع چاپ احتمالاً به طور تصادفی به وجود آمده و منشاء آن به طور مثال می‌تواند اثر دستان آلوده شخصی بوده باشد که به طور اتفاقی بر سطح نقش بسته است.

بخش پایانی نیز به مباحثی چون انتقال طراحی به سطح چوب، روش حکاکی چوب، روش غلتک زدن سطح چوب، چاپ با دست و با دستگاه پرس، چاپ رنگی و... پرداخته و تصاویری رنگی نیز ضمیمه کتاب شده است.

کتاب در قطع رقعی، با قیمت ۱۲۰۰ تومان و شمارگان ۲۰۰۰ جلد منتشر شده است.

چینی‌ها، آسوری‌ها و مصریان اولین مردمانی بودند که تجربه چاپ با لوحه‌های برجسته را آغاز کردند. لوحه‌هایی چوبی یا سنگی که طرح بر روی آنها حکاکی و سپس جوهر یا رنگ روی سطح باقی مانده، کشیده می‌شد و سپس با گذاشتن کاغذ بر روی لوحه و یا به صورت مهرزدن، تصویر چاپ می‌شد.

ابداع حکاکی چوب به عنوان قدیمی‌ترین روش چاپ برجسته به چینی‌ها نسبت داده شده که مردمان ژاپن نیز با فراگیری این روش آن را تبدیل به نوعی نقاشی چاپ خاص ژاپن کردند.

اثر حاضر در پی آن است که با ارائه تاریخچه‌ای کوتاه از پیدایش حکاکی و چاپ چوب (چاپ برجسته)، به چاپ با قالب‌های چوبی توسط مردم چین به عنوان ساده‌ترین شکل اولیه چاپ پردازد و حکاکی و چاپ چوب را وسیله‌ای در توسعه فرهنگ در چین معرفی کند. اشاره به رواج بوداییسم در ژاپن و تلفیق این هنر با نقاشی ژاپنی و سپس اشاره به چاپ برجسته در ایران که به نام باسمه کاری (تصویر چاپ شده بر روی سطوح کاغذ، پارچه و مانند آن با قالب چوبی) شناخته شده و شباهت آن با قالب‌های قلمکار که به وسیله آن می‌توان نقوش را تکرار و تکثیر کرد، نکاتی است که در ابتدا به آن پرداخته شده است. در اروپا نیز حکاکی و چاپ چوب مربوط به نیمه اول قرن پانزدهم و تحت تاثیر سایر